

Wrocław, 05.2023 r.

dr hab. Marzena Cichosz
Instytut Politologii
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytetu Wrocławskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr Zbigniewa Maja

**pt. „Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa w kampaniach wyborczych i działaniach rządów
Prawa i Sprawiedliwości i Platformy Obywatelskiej RP w latach 2005– 2019”
przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Danuty Pleckiej, prof. UG**

Problematyka dotycząca bezpieczeństwa wewnętrznego państwa jest tematem aktualnym, często eksplorowanym, aktywnie rozwijanym przez badaczy m.in. w Polsce. Równie często podejmowane są analizy stosunku do kwestii bezpieczeństwa kluczowych aktorów politycznych, w tym partii politycznych, a zwłaszcza partii politycznych sprawujących władzę. W ten nurt rozważań włącza się praca doktorska mgr Zbigniewa Maja, przy czym uwaga autora skoncentrowana została na analizie zarówno programów politycznych partii politycznych dominujących na polskiej scenie wyborczej, parlamentarnej i gabinetowej - Platformy Obywatelskiej (PO) oraz Prawa i Sprawiedliwości (PiS), jak i analizie działań podejmowanych przez rządy tworzone przez obydwie formacje (jako partie inicjujące) w kolejnych kadencjach w okresie 2005-2019. Kompleksowość ujęcia i aktualność analizowanych faktów stanowią jedne z istotnych cech przedstawionej do recenzji dysertacji.

Struktura pracy

Przedstawiona przez mgr Zbigniewa Maja rozprawa doktorska jest zwartą pracą pisemną, liczącą 243 strony, składa się ze: spisu treści, wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, spisu rzeczy (wykazu rysunków, wykazu tabel – na marginesie, w pracy omyłkowo umieszczone są one w odwrotnej kolejności niż w spisie treści) oraz bibliografii. Wspomniane rozdziały dotyczą roli państwa i jego instytucji w kształtowaniu w bezpieczeństwa

wewnętrznego (rozdział 1, wprowadzający), prezentacji partii politycznych – Platformy Obywatelskiej (rozdział 2) i Prawa i Sprawiedliwości (rozdział 3) oraz ich miejsca na polskiej scenie politycznej, a także partyjnych koncepcji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Kolejne rozdziały dotyczą analizy problematyki bezpieczeństwa wewnętrznego w kampaniach wyborczych PO i PiS w latach 2005-2019 (rozdział 4) i decyzji politycznych podejmowanych przez rządy tworzone m.in. przez PiS w latach 2005-2007 i 2015-2019 (rozdział 5) oraz PO w latach 2007-2015 w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. Warto podkreślić, że zaproponowana przez autora struktura pracy jest logiczna, przejrzysta i dostosowana do założonego celu rozważań. Przyjęte zasady i etapy postępowania badawczego w odniesieniu do analiz cząstkowych są konsekwentnie przestrzegane i odzwierciedlone w strukturze pracy.

Problem naukowy i oryginalność jego rozwiązania

Autor postawił przed sobą zadanie analizy komparatystycznej deklaracji i programów wyborczych partii PO i PiS w kontekście ich uwarunkowań ideowych a także porównania decyzji związanych z polityką bezpieczeństwa podejmowanych przez kolejne rządy formowane przez PO i PiS, jako partie inicjujące koalicje parlamentarne i gabinetowe, w okresie od 2005 do 2019. Jest to oryginalne ujęcie problemu i stanowi o wartości pracy. Skoncentrowanie uwagi na głównych partiach rywalizujących na polskiej scenie politycznej ma uzasadnienie w ich roli liderów i – jak zostało wspomniane – inicjatorów koalicji gabinetowych. Pewne wątpliwości może budzić kojarzenie efektów prac kolejnych rządów koalicyjnych wyłącznie z jedną formacją, nawet jeśli ona jest tą dominującą. Jednakże za przyjętym przez autora podejściem przemawia fakt, że w przypadku każdej z koalicji kluczowe dla rozważań funkcje (premiera, ministra spraw wewnętrznych) piastowali politycy z partii inicjującej (albo osoby blisko z partią współpracujące, por. rząd D.Tuska II, 2011-2014). Przyjęta cezura czasowa nie budzi zastrzeżeń, jest argumentowana m.in. okresem dominacji na polskiej scenie politycznej dwóch wskazanych formacji. W tym okresie odbyły się cztery elekcje parlamentarne (2005, 2007, 2011, 2015), w wyniku których do władzy dochodziły m.in. partie polityczne, na których została skoncentrowana uwaga (PO w 2007, 2011 r., PiS w 2005 i 2015 r.). Obydwie formacje współtworzyły koalicyjne rządy dwukrotnie: PO w latach 2007-2011, 2011-2015 oraz PiS 2005-2007 a także 2015-2019. I choć kadencja rządu koalicyjnego PiS-Liga Polskich Rodzin-Samoobrona RP została zakończona już po dwóch latach przedterminowymi wyborami

w 2007 r., to nie zmienia to faktu, że kierunki polityki rządu w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego zostały określone i możliwa jest ich analiza w kontekście profilu ideowego partii dominującej.

Pewne wątpliwości budzi z kolei sposób sformułowania niektórych ze szczegółowych pytań badawczych (pytań nr P4 i P5, czyli: *W jakim stopniu i dlaczego zostały zrealizowane projekty PiS/PO dotyczące bezpieczeństwa wewnętrznego?*) a zwłaszcza fakt, że zostaje na nie jedynie częściowo udzielona odpowiedź. O ile bowiem autor porównuje propozycje programowe partii politycznych z podejmowanymi przez instytucje publiczne konkretnymi działaniami, to stosunkowo mało jest wniosków dotyczących uwarunkowań procesów decyzyjnych, warto byłoby zatem te wątki rozwinąć. Kolejna uwaga dotyczy nieprecyzyjnego sposobu sformułowania hipotez. Hipotezy (1-4) zawierają sugestię, że celem autora jest zmierzenie stopnia, w jakim poszczególne podmioty podejmowały problem bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (co zresztą byłoby uprawnione z wykorzystaniem metod analizy treści np. poprzez wskazanie stosunku objętości treści poświęconych bezpieczeństwu wewnętrznemu do ogółu treści programów, platform wyborczych, treści expose etc.). Autor jednakże zdecydował się na metodę interpretacji treści (konsekwentnie wykorzystywaną) a użyte w hipotezie wyrażenia odnoszące się do poziomu zaawansowania dotyczą w istocie charakteru i zakresu zmian instytucjonalnych postulowanych przez poszczególne podmioty. W Zakończeniu zostało to wyraźnie wyartykułowane, więc wskazówka dotyczy jedynie przeformułowania i uzupełnienia informacji zawartych we Wstępie.

Wykorzystane przez autora metody krytycznej analizy dokumentów, metody komparatystycznej, uzupełnioną o analizę systemową oraz analizę decyzyjną należy uznać za dobrane poprawnie. Również dobór źródeł nie budzi wątpliwości. Wykorzystany został bogaty materiał źródłowy, w tym przede wszystkim akty prawa, projekty aktów prawnych, programy partii politycznych oraz programy wyborcze, wystąpienia polityków (premierów oraz liderów formacji politycznych).

Zaprezentowanie ogólnej wiedzy doktoranta i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

W rozdziale I zatytułowanym „Państwo i jego instytucje w kształtowaniu bezpieczeństwa państwa” przedstawione zostały rozważania wprowadzające do głównego wątku badań, w tym, w pierwszym podrozdziale definicje państwa i systemu społecznego. Dobór problematyki podjętej w pierwszym podrozdziale jest uzasadniony, choć możliwe byłoby także zrezygnowanie z części zamieszczonych treści. Dla przykładu, autor przedstawił ewolucję koncepcji państwa od starożytności (Platon, Arystoteles), poprzez średniowiecze po czasy nowożytne, dodając jednocześnie w zakończeniu podrozdziału definicje systemu politycznego. Ze względu na cele pracy, problematyka dotycząca definicji państwa jest kluczowa, ale prezentowanie historycznych definicji i ewolucji koncepcji państwa nie było – w moim przekonaniu – niezbędne. Z pewnością jednak potwierdziło wiedzę autora na temat kluczowych, wykorzystywanych w pracy teorii.

W kolejnych podrozdziałach analizowane są kategorie bezpieczeństwa, bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. W dokonanej przez autora prezentacji spectrum definicji brakuje nieco odniesienia się do badaczy spoza polskiego środowiska naukowego, jednak przywoływane ujęcia można uznać za reprezentatywne dla refleksji nad problematyką bezpieczeństwa. W podrozdziale trzecim autor zajął się kwestią znaczenia instytucji państwa dla kształtowania bezpieczeństwa wewnętrznego. Wskazując kolejne zadania instytucji państwa sięgnął po przykłady zadań stawianych przed instytucjami państwa polskiego, wskazując te określone w Konstytucji RP z 1997 r. oraz innych aktach prawnych, m.in. Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, Strategii Rozwoju Kraju 2020. Koncentracja uwagi na zadaniach polskich instytucji jest uzasadniona zakresem przyjętych prac badawczych, ponadto ta część stanowi swoisty łącznik między teoretycznymi partiami pracy a częścią empiryczną i sprawia, że praca staje się spójna.

Kolejne dwa rozdziały są poświęcone, jak zostało wspomniane, analizie pozycji PO i PiS na polskiej scenie politycznej. Autor prezentuje kolejno: powstanie i profil ideowy obydwu formacji, a następnie koncepcję wewnętrznego bezpieczeństwa państwa oraz rolę państwa w kształtowaniu bezpieczeństwa wewnętrznego prezentowaną w dokumentach partyjnych. Odwołanie się do podstaw ideologicznych obydwu podmiotów jest jednocześnie kanwą dla analizy porównawczej wskazanych koncepcji – różnic w diagnozie stanu bezpieczeństwa

państwa, postulowanych działań zaradczych mających podnieść poziom bezpieczeństwa wewnętrznego oraz – wizji porządku instytucjonalnego i postulowanych zmian instytucjonalnych. Analiza została przeprowadzona w oparciu o dokumenty programowe partii politycznych.

Rozdział czwarty obejmuje analizę programów wyborczych prezentowanych przez objęte zakresem pracy podmioty polityczne w kolejnych kampaniach wyborczych (2005, 2007, 2011 i 2015). Autor skupił uwagę na diagnozie sytuacji oraz propozycjach zawartych w programach wyborczych PiS i PO odnośnie do bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Kolejne rozdziały poświęcone są decyzjom politycznym podejmowanym przez kolejne rządy inicjowane przez PiS i PO. Analizy zostały oparte o wypowiedzi polityków (m.in. expose premiera), akty prawne i propozycje uchwał odnoszących się do problematyki bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, w tym szczególnie (re)konstrukcji ładu instytucjonalnego państwa. Analizy są interesujące, konsekwentnie prowadzone w oparciu o przyjęte założenia metodologiczne. Każdy z rozdziałów kończy prezentacja danych z badań opinii społecznej (dane Centrum Badania Opinii Społecznej, CBOS) dotyczących m.in. oceny działania wymiaru sprawiedliwości, poczucia bezpieczeństwa, zagrożenia przestępczością, czy też oceny konkretnych zmian instytucjonalnych w okresie rządów kolejnych koalicji, co pozwoliło autorowi porównać społeczną percepcję efektów polityki prowadzonej przez kolejne rządy. Wnioski formułowane są poprawnie, są też dobrze uzasadnione. W pracy pojawiają się określenia wartościujące przy diagnozowaniu sytuacji, jednak są one umieszczane na marginesie rozważań, z wyraźnym zaznaczeniem, że twierdzenia zawierające wartościowania mają spekulatywny charakter.

Praca ma stosunkowo szeroki zakres podmiotowy, przedmiotowy i czasowy, co z jednej strony sprawia, że ma ona w efekcie przekrojowy charakter a część zjawisk z konieczności nie jest objęta analizą. Z drugiej strony jednak, pozwala na dokonanie porównań zróżnicowanych polityk w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego, co było przecież wiodącym celem autora. Wśród głównych zalet pracy należy także wskazać bardzo przejrzystą, logiczną strukturę oraz konsekwencję, wręcz rygorystyczną, w stosowaniu przyjętych założeń badawczych.

Konkluzja

Podsumowując, praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, potwierdzając umiejętność prowadzenia samodzielnych badań naukowych autora. Jednocześnie, świadczy pozytywnie o wiedzy teoretycznej Doktoranta w zakresie nauki o polityce.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że opiniowana praca spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim (w szczególności te określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki) i uzasadnione jest dopuszczenie jej autora do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Marek Ciechoń